

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond

Haridusteaduste instituut

Õppekava: Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis

Katrin Panova

KÕRGHARIDUST OMANDAVATE TUDENGITE ARVAMUSED
SOTSIAALMAJANDUSLIKUST TOIMETULEKUST

bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Marvi Remmik

Tartu 2018

Resümee

Pealkiri: Kõrgharidust omandavate tudengite arvamused sotsiaalmajanduslikust olukorrast.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada tudengite arvamus nende sotsiaalmajanduslikust toimetulekust kõrgkooliõpingute jooksul. Bakalaureusetöö teoreetilises ülevaates on esitatud erinevate autorite arvamused ja mõtted, mis puudutavad uuringuteemat. Samuti on välja toodud varasemate uuringute andmed ja kitsaskohad. Teoreetilise ülevaade lõpus on selgelt sõnastatud tööeesmärk ja uurimisküsimused.

Metoodikapeatükis kirjeldab autor, milliseid uurimismeetodeid on töös kasutatud. Autor kirjeldab valimit ning kasutab valimi moodustamiseks eesmärgipärase valimi põhimõtteid. Valimisse kuuluvad seitse kõrgharidust omandavad tudengid, kes käivad paralleelselt õpingutega tööl.

Selleks, et vastata eesmärgist tulenevatele uurimisküsimustele on läbiviidud kvalitatiivne uurimus. Autor on koostanud poolstruktureeritud intervjuukava, mis on loodud lähtudes uurimuse teoreetilisest ülevaatest ning toetub uurimisküsimustele.

Tulemustepeatükis esitab autor poolstruktureeritud intervjuu käigus saadud tulemusi. Tulemusi jaotatakse vastavalt uurimisküsimustele, mis omakorda jagunevad alaküsimusteks. Selleks, et tagada üldistavaid vastuseid alaküsimustele, on esitatud katkendid intervjuudest tsitaatidena.

Autor sai mahukaid vastuseid püstitatud uurimisküsimustele. Kõrgkoolis õppivad tudengid avaldasid oma arvamusi oma sotsiaalmajandusliku olukorra kohta. Üliõpilased rääkisid, kust tulevad nende tulud ja millised on nende peamised kulud ülikoolis õppides. Samuti seletasid vastajad, millega nad on rahul ning milliseid muutusi sooviksid oma sotsiaalmajanduslikku olukorda. Tulemustest ilmnas, et üliõpilased on rahul oma hetke sotsiaalmajandusliku olukorraga, kuid tunnevad puudust tulemuspõhisest õppetoetusest.

Märksõnad: sotsiaalmajanduslik, rahulolu, töökoormus, tulud, kulud, vaba aeg, toetus.

Abstract

Title: Higher education acquiring students' opinion on their financial state

The purpose of this Bachelor's thesis is to describe students opinion about their financial state during studies in University. In the theoretical part of the thesis, the author is introducing opinions and ideas of other researchers related to this topic as well as some data from previous studies. The end of the theoretical part contains the purpose of the written work and the research questions.

Next, this paper contains methodology chapter, where the author describes used research methods, the sample and the principles of a sample selection to form a sample. The sample contains seven higher education acquiring students, who are working in parallel with studying.

To answer research questions, qualitative research has been carried out. The author has prepared a semi-structured interview plan based on the theoretical overview of the research. Interview plan also relies on research questions.

In the results describing chapter, the author is presenting acquired data after all interviews. Data is divided according to research questions which in turn fall into sub-issues. To support abstractness of the answers, the author added some quotes from interviews.

The writer has received a set of volumetric answers after carrying out all interviews. University students expressed their opinion on their financial state, talked about their incomes and costs. Students also told how satisfied they are at the moment and what they would like to change.

Results are showing that students are satisfied with their financial state, but sometimes are missing scholarships.

Keywords: financial state, contentment, workload, incomes, costs, free time, support

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
Teoreetiline ülevaade	6
Töötamine kõrgkooliõpingute kõrval.....	6
Kõrghariduse kättesaadavus Eestis.....	7
Kõrgharidust omandavate tudengite tulud ja kulud.....	8
Töötamise motiivid ja sellega seotud ohud.....	9
Metoodika	12
Valim	12
Andmekogumismeetod.....	13
Andmeanalüüs	14
Tulemused.....	16
Arutelu	23
Tänuõnad.....	25
Autorsuse kinnitus	25
Kasutatud allikad	26
Lisad	28
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuukava	28

Sissejuhatus

Mitmed autorid kirjutavad, et tänapeval on muutunud õpingute kõrvalt taskuraha teenimine õpilaste seas üsna tavaliseks nähtuseks. Õpilased hakkavad käima osalise koormusega tööl juba keskkoolis (Mägi, Aidla, Reino, Jaakson, Kirss, 2011; Richardson, Evans, & Gbadamosi, 2009). Kõrgharidust omandavatel tudengitel on tööl käimine muutunud aga hoopis täiesti igapäevaseks ja lausa hädavajalikuks ning saab öelda, et see on tudengielu lahutamatu osa (Mägi et al., 2011).

Eesti Üliõpilaskondade Liidu (edaspidi kasutatakse lühendit EÜL) poolt läbiviidud küsitlus näitas, et üliõpilased nimetavad peamiseks takistuseks oma edukal ülikooliteel majanduslikku toimetulekut ning tunnevad rahalist puudust (Eesti Üliõpilaskondade Liit, 2009).

Eesti kõrgharidusasutustes on õppetoetused valdavalt tulemuspõhised. Praxisse uuringus selgub, et üliõpilastel on suhteliselt raske majanduslikult toime tulla (Praxis, 9. juuli 2010) ja seetõttu peab suur osa üliõpilastest käima kooli kõrvalt ka tööl ning nagu näitab EÜL-i küsitlus, siis on aina rohkem tudengeid, kes töötavad õppimise kõrvalt täistööajaga ehk 40 tundi nädalas (Eesti Üliõpilaskondade Liit, 2009).

Mägi kirjutab, et osa tudengeid läheb tööle selleks, et saada rohkem töökogemusi ja -staaži. Suurem osa tudengeid aga läheb koolikõrvalt tööle ikkagi selleks, et sotsiaalmajanduslikult toime tulla. Enamik üliõpilasi üritab saada häid tulemusi ülikoolis ja samal ajal teenida raha ning mõnikord juba paralleelselt õpingutega teha ka karjääri (Mägi et al., 2011).

Oluline küsimus seisneb selles, kas üliõpilaste tööhõive mõjutab akadeemilist edukust. Beerkeni jt järgi on üllatavaid andmeid selle kohta, et ülikooliõpingute ajal töötamisel on negatiivne mõju õpilaste õppeedukusele, akadeemilisele arengule, õppeedukuse saavutamisele ja selle säilitamisele (Beerken et al., 2011). Siiski väidavad mitmed autorid, et kõrgkooliõpingute kõrvalt töötamine võib mõjuda ka positiivselt. Kooli kõrvalt töötamine toob tudengitele vaheldust ja õppimine ei muutu rutiinseks (Mounsey, Vandehey, & Diekhoff., 2013).

Seoses kujunenud töötavate tudengite fenomeniga on viimaste aastate jooksul kasvanud huvi uurida tudengeid, kes kõrgkoolides täiskoormusel õppides käivad ka osalise või täiskohaga tööl (Richardson et al., 2009; Mägi et al., 2011). Seega käesoleva töö uurimisprobleemiks on väljaselgitada, mida kõrgharidust omandavat tudengit arvavad oma sotsiaalmajanduslikust toimetulekust ning kuidas nad suhtuvad täiskohaga õppimise ja tööl käimise ühildumisse. Sellest tulenevalt käesoleva uuringu eesmärk on välja selgitada tudengite arvamus nende sotsiaalmajanduslikust toimetulekust kõrgkooliõpingute jooksul.

Teoreetiline ülevaade

Töötamine kõrgkooliõpingute kõrval

Richardson jt (2009) toovad välja, et õpingute kõrvalt töötavate üliõpilaste hulga suurenemine on kasvatanud huvi ka selle teema uurimise vastu. Beerkens jt juhivad tähelepanu, et ulatuslik üliõpilaste tööhõive on paljudes riikides juba üsna tavaline nähtus. Võrreldes varasemate aastakümnetega on kasvanud arv üliõpilasi, kes paralleelselt õpingutega käivad tööl ning on suurenenud ka tudengite töötundide hulk (Beerkens et al., 2011). Saab öelda, et Euroopa riikide seas on Eesti üks silmapaistvamatest *liidritest* üliõpilaste tööhõive järgi ning erinevalt enamikust riikidest on Eestis suurem arv just täiskohaga töötavaid tudengeid (Beerkens et al., 2011).

Kuigi kuni 1990. aastateni oli täiskohaga õppimist ja töötamist ühildavate üliõpilaste arv suhteliselt madal. Samuti oli üliõpilaste poolt tehtav töö madalalt tasustatud ega olnud stabiiln tudengitelt ei nõudnud tööl erilist kvalifikatsiooni. Üliõpilased töötasid peamiselt toitlustus- ja teenindusvaldkondades, praegu on olukord aga tunduvalt muutunud (Richardson et al., 2009).

Uurijad toovad välja, et üliõpilaste, eriti Ameerika Ühendriikide, Suurbritannia ja Austraalia õpilaste tööhõivega seotud uuringud on üsna ulatuslikud. Tundub, et on olemas mõned ühised muustrid, mis on levinud enamikes uuritud riikides. Mitte ainult üliõpilaste tööhõive ei muutu aja jooksul, vaid see on rohkem levinud konkreetsete õpilaste rühmades (Beerkens et al., 2011). Üldiselt töötavad vähem kindlustatud perekondadest üliõpilased (Barke et al., 2000). Kalenkoski ja Pabilonia (2008) juhivad tähelepanu seosele perekonna madalama rahalise kindlustatuse ja töötundidehulga vahel. See näitab, et üliõpilaste tööhõive on ennekõike viis kompenseerida pere puuduvaid rahalisi ressursse. Muude taustandmete poolest on teada, et naissoost üliõpilased kalduvad rohkem töötama ning on andmeid selle kohta, et vanemad üliõpilased töötavad veidi rohkem (Brennan et al., 2005; Darmody ja Smyth 2008).

Kõrghariduse kättesaadavus Eestis

Haridus- ja teadusministeeriumi uuringu andmetel on viimase 15 aasta jooksul kõrghariduse populaarsus ja vajadus Eestis kiiresti kasvanud. 2008. aastal astus kõrgkoolidesse õppima kolm korda rohkem inimesi kui 1993. aastal (HTM, 2009). Praegu jätkab umbes 65% gümnaasiumi lõpetanud õpilasi õpinguid kõrgkoolis kohe järgmisel õppeaastal (HTM, 2009) ning Beerkeni sõnul umbes 35% noortest lõpetab kõrgkooli ja omandab kõrghariduse (Beerkens et al., 2011).

Erinevalt paljudest teistest riikidest ei ole Eestis hetkel püstitatud selget sihti suurendada osalust kõrghariduses, vaid pigem uurida konkreetseid valdkondi, lahendada nendega seotud probleeme, meelitada rohkem õpilasi teadus- ja tehnika valdkondadesse õppima ja tasakaalustada sotsiaal- ja humanitaarteaduste ülekaalukat eelistamist (Beerkens et al., 2011).

2013/2014. õppeaastal said kõik ülikooli sisseastujad kõrgharidusreformi tõttu ligipääsu tasuta kõrgharidusele. Tudengitel on võimalik tasuta õppida avalik-õiguslikkudes ülikoolides, riigi rakenduskõrgkoolides ja Eesti Infotehnoloogia Kolledžis. Siiski ei laiene kõrgharidusreform erakõrgkoolidele ja õppides erakõrgkoolis peab tudeng ise õppemaksu tasuma (Haridus- ja teadusministeerium, 2017).

Iga kõrgkool kehtestab vastuvõtutingimused ise ning need kehtestatakse tavaliselt pool aastat enne õpingute algust ning on väljakirjutatud kõrgkoolide kodulehtedel. Haridus- ja teadusministeeriumi andmetel kuuluvad peamistesse sisseastumistingimustesse tavaliselt gümnaasiumi lõputunnistuse keskmine hinne, riigieksamite tulemused ning lisaks võivad olla ka eriala sisseastumiseksamid (akadeemiline test). Kõrgkoolide kodulehtedel leidub ka õppekavade info, kus on toodud õppekavad ning kirjeldatud ainete eesmärgid (Haridus- ja teadusministeerium, 2017).

Kõrgkoolis on mitu õppimise võimalust: üliõpilane saab õppida täiskoormusega, osalise koormusega või läbida õppekava eksternina. Paljud kõrgkoolid arvestavad ka eelnevalt läbitud aineid, koolitusi ja töökogemusi (Haridus- ja teadusministeerium 2017). Täiskoormusega eestikeelsetel õppekavadel õppiv tudeng ei pea esimese semestri jooksul mingit õppemaksu maksma ning alates teisest semestrist kõrgkooli kehtestatud korralduse järgi selgub, kas tudeng peab õppetasu maksma osaliselt või täismahus (Haridus- ja teadusministeerium, 2017).

Õppetasuks nimetatakse õppekulude hüvitamist ning õppetasude suurus võib sõltuda õppekavast ja õppekohast. Lisaks võib kõrgkooli määrata üliõpilasele õppetasu ka läbimata kohustuslike ainete eest (Tartu Ülikool, 2017).

Kõrgharidust omandavate tudengite tulud ja kulud

Kõrgharidust omandavatel tudengitel on suured kulud. 2010 aastal läbiviidud Praxise uuringus kirjeldatakse täpsemalt, millised on peamised tudengite kulud. Kõige rohkem raha (30%) kulub igapäevastele elamiskuludele: toit, riietus, hügieeni- ja ilutarbed jne. Peaaegu sama suured (29%) on eluasemekulud. Järgmisena on transpordikulud (13%) ning seejärel on tudengitel on veel muud tavapärased kulud nagu vabaaja veetmise kulud; sidekulud, mille alla saab panna telefoni, interneti, televisiooni jne; tervishoiukulud ja lapsehoiukulud (Praxis, 2010).

Kõrgharidust omandavatel tudengitel on võimalused saada õppetoetusi, taotleda õppelaenu ning töötaval tudengil on õigus saada tasustatud õppepuhkust (Tartu Ülikool, 2017). Õppetoetusi on võimalik saada igakuiselt, kuid toetused põhinevad peamiselt üliõpilase akadeemilistel tulemustel ning toetuste summad võivad väga erineda (Beerkens et al., 2011).

Tudengitel on ka võimalus taotleda õppelaenu. 2017/2018. õppeaastal on määratud maksimaalne taotletav õppelaenu summa 1920 eurot ning õppelaenu saab taotleda üks kord õppeaastas (Haridus- ja teadusministeerium 2018). SEB noorte rahakasutuse uuringust selgub, et kuni 25-aastased noored planeerivad ja säästavad oma kulusid väga teadlikult. Suuremate ostude jaoks kogutakse raha ning kasutatakse hästi harva erinevate pankade teenuseid nagu kiirlaen, krediitkaart jms (Leppänen et al. 2016). Kuni 25-aastased noored ootavad tööandjalt tavaliselt suuret hulka mugavaid ja toetavaid töötingimusi, näiteks: paindlik töögraafik, suurem tunnitasu ja muud boonused tööandjalt (Leppänen et al. 2016).

Töötamise motiivid ja sellega seotud ohud

Richardsoni jt sõnul näitavad eelnevalt läbiviidud uuringud, et enamik üliõpilasi käib osalise tööajaga tööl ning peamine motiveeriv tegur on vajadus raha järgi, kuid väiksem osa üliõpilasi soovib pigem saada tööl kogemusi oma õpingute toetamiseks. Siiski ei ole rahaliste vahendite puudumine ainus võimalik tööhõivet motiveeriv faktor. Vaatamata sellele, et osalise tööajaga töötamine õpingute ajal aitab rahaliste raskuste vastu võidelda, toob see ka mitmeid muid eeliseid, mis pole finanseerimisega seotud (Richardson et al., 2009).

Õpilased võivad töötada ka positiivsematel ja meeldivamatel põhjustel. Tööhõive võib pakkuda vajalikku töökogemust, mis õpingute lõpetamise järel tööturul kasuks tulevad. Samuti võib see aidata luua sotsiaalset võrgustikku, mis aitab tulevikus kergemini leida tööd (Beerrens et al., 2011).

Paljud tudengid hakkavad tööl käima selleks, et saavutada paremat elukvaliteeti ning olla rahul ja kooskõlas oma soovide ja võimalustega. Suurem tulu tõstab noorte enesekindlust, motivatsiooni ja lisab julgust minna oma eesmärkideni. Uurijate sõnul toob tööl käimine õpingute ajal uusi emotsioone ja kogemusi, see on võimalus ümber lülituda koolimuredelt ning keskenduda muule (Mounsey, Vandehey, & Diekhoff., 2013).

Uuringutest on selgunud, et kolledži õpilaste tööhõive USA-s avaldab positiivset mõju sellistele tööturutulemustele nagu palk, ametikoht ja tööhõive tõenäosus (Light, 2001). Tähtajaline tööhõive võib olla hea ka isikliku arengu jaoks, sest see aitab luua ja arendada õiget arusaamist ärimaailmast ning suurendab eneseusaldust, enesekindlust ja sotsiaalseid oskusi (Curtis ja Shani, 2002). Richardson jt toovad välja, et töötamine aitab õpilastel omandada töökogemusi ning muid sellega seotud oskusi. Samuti aitab tõsta vastutustunnet ning arendada meeskonnatöö-, juhtimis-, ja läbirääkimisoskusi (Richardson et al., 2009).

Teised uurijad suhtuvad mõnevõrra skeptilisemalt eelnevalt mainitud positiivsetesse mõjudesse. Õpilaste tööhõive mõju on siiski laiem. Kõigepealt näib, et mõju on mittelineaarne (Beerrens et al., 2011). Bergi andmetel selgub, et üliõpilased, kes töötavad vähem kui kaheksa tundi päevas ehk siis töötavad osalise töökoormusega on vähe mõjutatud (Berg, 2002) või hoopis saavad veelgi paremini hakkama ja on sagedamini akadeemiliselt edukamad võrreldes üliõpilastega, kes üldse ei tööta (Hood et al., 1992). Lisaks sellele pole oluline mitte ainult töötundide arv, vaid ka töö tüüp ja koht. Üliõpilased, kes töötavad töökohtadel, mis pole seotud õpingutega või asuvad väga kaugel kodust või kõrgkoolist, on mõjutatud pigem negatiivselt kui üliõpilased, kelle töökohad on kõrgkooli kõrval või on otseselt seotud õpingutega. Viimasel juhul on mõju, kas minimaalne või töö mõjub hoopis positiivselt õpingutele (Ehrenberg ja Sherman 1987; Astin 1975, viidatud Beerrens et al., 2011).

Samuti kirjutavad uurijad tööl tekkivatest probleemidest. Töötavatel tudengitel võivad esineda ka konfliktid ja arusaamatused tööandate ja kolleegidega. Tööandja ei pruugi arvestada tudengi tunniplaaniga ning võib nõuda suurema töökoormusega tööle asumist. Ka erinevad konfliktid kolleegidega mõjuvad üliõpilasele negatiivselt. Tagajärjena võib tudengil esineda depressiooni, masendust, ärevust, stressi ja sellest tulenevalt langeb üliõpilase õppeeduskuus tunduvalt. Finantsraskustega üliõpilased võivad sellistes olukordades üldse lõpetada oma õpingud selleks, et minna täiskohaga tööle ja olla heas suhtes ülemusega (Ehrenberg ja Sherman 1987; Astin 1975, viidatud Beerkens et al., 2011).

Lõpuks väidavad mõned, et mõju sõltub ka sellest, millal täpsemalt õpingute ajal õpilased töötavad ning mis eluetapis algas töölkäimine. On märgatud, et töötamine esimese kahe õppeaasta jooksul avaldab pigem negatiivset mõju akadeemilisele arengule ja edukusele ning negatiivne mõju kaob, kui minna tööle hilisematel aastatel (Beerkens et al., 2011).

Richardsoni jt andmetel väidavad paljud tudengid, et suhtuvad töötamisse õpingute ajal vaid positiivselt ning leiavad selles vaid eeliseid. Tudengid on öelnud, et töötamine aitab nendel paremini mõista äritegevust, arendada oma enesekindlust, leida uusi tuttavaid ja sõpru, olla üldiselt sotsiaalselt aktiivne ja parandada oma elukvaliteeti. Huvitav on ka see, et üliõpilaste arvates ei mõjuta töötamine ja pikad töötunnid nende iseseisvale õppimisele mõeldud aega (Richardson et al., 2009).

EUROSTUDENT on viinud läbi kaks mahukat uuringut, mis näitasid tudengite sotsiaalmanaduslikku olukorda, selgitasid välja, kui suur osa tudengitest käib tööl paralleelselt kõrgkooliõpingutega ning millised on nende peamised kulud. 2010. aastal läbiviidud uuring näitas, et ainult 40% tudengitest töötab õpingute kõrvalt regulaarselt (EUROSTUDENT V, 2013).

Järgmine EUROSTUDENTi uuring, mis oli läbiviidud kolm aastat hiljem näitas, et regulaarselt töötavad õpingute kõrvalt juba 50% tudengeid. Omakorda töötas täiskoormusega õppivatest tudengitest regulaarselt 48% ning osalise koormusega õppivatest tudengitest töötas 74%. Ainult 38% üliõpilastest ei omanud mingit töökogemust enne kõrgkooli astumist ning 27% üliõpilastest hakkas töötama juba enne kõrgkooli astumist. Regulaarselt töötavatest tudengitest oli kõige vähem bakalaureuseastme tudengeid ja magistrante (EUROSTUDENT V, 2013).

Samast uuringust selgus ka, et õpingute kõrvalt töötamine võimaldab üliõpilasele nii üldise töökogemuse kui ka oluliselt vajaliku erialase töökogemuse. 63% haridusvaldkonnas õppivatest tudengitest leidsid, et nende töökohad ja saadud töökogemus on tugevalt seotud kõrgkoolis õpitavaga (EUROSTUDENT V, 2013).

Selleks et vastata küsimusele, miks tudengid töötavad olid 2013. aasta EUROSTUDENTi uuringus toodud jägmised vastuse variandid:

- *Ma töötan, et toime tulla;*
- *Ma töötan, et oma elatustaset tõsta;*
- *Ma töötan, et saada töökogemust;*
- *Ma töötan, sest mul on selleks piisavalt vaba aega.*

Nii vastas 63% õpilastest, et käivad tööl toime tulemiseks ja 52% oma elatustaseme tõstmiseks. Teiste väljatoodud variantidega nagu *saada töökogemust* ja *selleks on piisavalt aega* nõustusid väga vähesed (EUROSTUDENT V, 2013).

Siiski tasub märkida, et eelnevalt mainitud suuruuringud olid läbiviidud enne 2014. aastat ehk enne kõrgharidusreformi. Praegu aga, kui tasuta kõrgharidus on kõikidele kättesaadav, võiksid tudengite arvamused sotsiaalmajanduslikust olukorrast muutuda. Lähtudes ülaltöötatud kirjanduse ülevaatest on käesoleva uurimistöo eesmärgiks välja selgitada tudengite arvamus nende sotsiaalmajanduslikust toimetulekust kõrgkooliõpingute jooksul. Uurimuse eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas kirjeldavad üliõpilased oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut?
2. Milliseid probleeme ja ettepanekuid oma kogemuste põhjal välja tuuakse?

Metoodika

Käesolevas bakalaureusetöös kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit ehk kirjeldavat uurimust. Kvalitatiivse analüüsi käigus kogutud andmed, andmete töötlemine ning tehtud järeldused pole seotud arvuliste näitajatega, vaid pigem üritatakse vastata küsimustele olukorda kirjeldades. Kõik karakteristikud, objektide kirjeldused ja hinnangud on sõnalised (Laherand. 2008). Antud uurimismeetod sobib käesoleva uurimistöö konteksti, kuna töö eesmärgiks on välja selgitada tudengite arvamused ja väärtushinnangud nende sotsiaalmajanduslikust toimetulekust kõrgkooliõpingute jooksul.

Valim

Valimi moodustamiseks kasutas autor eesmärgipärast valimit, kus uurija valis intervjueeritavaid kindlate kriteeriumite järgi. Peamiseks kriteeriumiks oli kõrghariduse omandamine ning paralleelselt ka lisaraha teenimine osalise- või täiskoormusega töökohal. Valimi moodustamiseks kasutati isiklikke kontakte. Uuritavaid kaasati uuringusse vabatahtlikult ning vastajatele oli tagatud konfidentsiaalsus. Selleks, et võimaldada konfidentsiaalsust, on uurimuses osalenud tudengite nimed asendatud numbritega. Kokku oli uuringusse kaasatud 7 kõrgharidusasutuses erinevatel õppekavadel bakalaureuseastmes õppivat tudengit: 6 tudengit Tartu Ülikoolist ja 1 tudeng Eesti Lennuakadeemiast. Järgnevalt on toodud vastajate number, kõrgkooli kuuluvus ja eriala.

Tudeng nr 1 – Tartu Ülikool, Haridusteaduskond, koolieelse lasteasutuse õpetaja (KELA),

2. kursus

Tudeng nr 2 – Tartu Ülikool, ajalugu, 3. kursus

Tudeng nr 3 – Eesti Lennuakadeemia, ametpilot, 2. kursus

Tudeng nr 4 – Tartu Ülikool, humanitaar- ja sotsiaalsainete õpetamine põhikoolis, 3. kursus

Tudeng nr 5 – Tartu Ülikool, arstiteadus, 1. kursus

Tudeng nr 6 – Tartu Ülikool, kehaline kasvatus ja sport, 1. kursus

Tudeng nr 7 – Tartu Ülikool, informaatika, 3. kursus

Andmekogumismeetod

Uurimisküsimustele vastamiseks viidi läbi kvalitatiivne uurimus. Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega, milleks koostati poolstruktureeritud avatud küsimustega intervjuukava, mis lähtus uurimisküsimustest ja töö teoreetilistest lähtekohtadest. Poolstruktureeritud intervjuukava koosnes seitsmest avatud vastustega küsimusest.

Valimisse kaasati 7 kõrgkoolis õppivat üliõpilast, kes paralleelselt õpingutega käivad ka osalise- või täiskoormusega tööl.

Uurija viis läbi poolstruktureeritud intervjuud intervjuueeritavale sobivas kohas ja ajal. Intervjuud viidi läbi individuaalselt ning ühe intervjuu pikkus oli umbes 20-30 minutit (vt lisa 1).

Intervjuu algas sissejuhatava osaga, mille käigus intervjuueerija tutvustas oma teemat ja andis lühiülevaade uurimisprobleemist ja uurimisküsimustest. Uurija küsitles intervjuueeritavat vastavalt intervjuukavale tulles vajadusel tagasi mõne küsimuse juurde.

Intervjuu küsimused jagunesid neljaks teemaplokkiks: tudengi koolielu, tööelu, vabaaeg, peamised kulud-tulud ja üldised intervjuueeritava mõtted ning kommentaarid, mis puudutavad teemat.

Usaldusvääruse tagamiseks esimesena oli läbi viidud pilootintervjuu selleks, et veenduda kas koostatud intervjuu küsimuste abil on võimalik leida vastuseid uurimisküsimustele. Peale pilootintervjuu läbiviimist autorile tundus, et pilootintervjuu oli edukas ja täiesti sobib edaspidiseks andmeteanalüüsiks. Uurija lindistas ja salvestas kõik intervjuud täismahus.

Andmeanalüüs

Andmed olid kogutud poolstruktureeritud intervjuudega, mis koosnesid seitsmest küsimusest. Intervjuueerimise järel toimus täielik intervjuude transkribeerimine. Iga intervjuu transkribeerimine toimus samal päeval kohe peale intervjuu teostamist. Transkribeerimisel kasutati veebipõhist kõnetuvastusprogrammi, mis on loodud Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Keeleressursside Keskuse poolt (EKRK).

Saadud helifailide automaatsed transkriptsioonid kontrolliti veel kord uurija poolt. Saadud intervjuu tekstid jaotati osadeks vastavalt intervjuuküsimustele. Seejärel uurija töötas läbi intervjuu tekste, jättes kõrvale teemasse mitte puutuvaid teksti katkendeid. Alles olid jäetud ainult teksti osad, mis olid kooskõlas uurimiseesmärgiga ja/või uurimisküsimustega. Saadud andmeid analüüsiti kasutades temaatilist analüüsi. Intervjuu teksti katkendites leiti sarnaseid mustreid ja mõttekäike. Sarnase mõtetega ja hinnangutega leitud lauseid ja katkendeid kodeeriti. Seejärel grupeeriti saadud koodid sisu sarnasuse järgi alakategoriatesse. Alakategoriad omakorda kuulusid ülakategoriatesse või nõ alaküsimuste alla. Tähtsamad põhikategoriad vastavad esitatud uurimisküsimustele:

- kuidas kirjeldavad üliõpilased oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut, sealhulgas oma tulusid, kulusid ja peamisi töötamise motivaatoreid;
- milliseid probleeme ja ettepanekuid oma kogemuse põhjal välja tuuakse, sealhulgas rahulolu oma sotsiaalmajandusliku olukorraga.

Järgmisena on tabelina toodud välja katkend kodeerimisest ja kategoriseerimisest:

Intervjuu tekst	Koodeering/kood	Alakategoria	Ülakategoria ehk alaküsimused
<p><i>...Siis kindlasti üks asi, mille pärast ma läksin ka veel tööle, on nii öelda rahaline iseseisvus....</i></p> <p><i>...palgatööst rääkides mind motiveerib see, et ma tahan olla põhimõtteliselt rahaliselt iseseisev.....</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Omada majandusliku iseseisvust • Soov olla rahaliselt/ majanduslikult iseseisev 	Puhtalt raha teenimine	

<p><i>...See töötamine on peamiselt palgapõhine, ei taha neid väga ülekoormata. Niigi põhiline tuleb isalt ja vanematelt..</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palgaline töö, selleks et mitte ülekoormata vanemaid 	<p>Vanemate toetamine</p>	<p>Peamised töötamise põhjused ja motiivid</p>
<p><i>...siis võib-olla ongi vaja nagu viia ellu seda loovust vaheldumisi..., et väljendada...</i></p> <p><i>...ja ikka mulle täiesti meeldib minu töö, ma lähen pigem sinna kui mul on igav või mis... Siis kohe tuju paremaks ja naeran terve päev...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Loovuse väljendamise viis • Meeldivad tööülesanded ja meeldiv ajaveetmine • Tuju tõstmise viis 	<p>Positiivsed emotsioonid ja huvitav tegevus</p>	
<p><i>...Pluss see, et sa suhtled inimestega, sa harjunud tegema meeskonnatööd, mis on mulle erialaselt oluline...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Võimalus suhtlemisoskust arendada • Meeskonnatöö arendamine • Erialase kogemuse saamine 	<p>Erinevate oskuste arendamine ja töökogemuse saamise võimalus</p>	
<p><i>...Et ma saakski nagu koolist ennast täiesti välja lülitada..Et kõik need kooli probleemid alati peas....</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Võimalus ennast täiesti väljalülitada kooliprobleemidest. 	<p>Viis kooli- ja eluprobleemidest ümberlülitada</p>	

Viimase sammuna pöörduti tagasi intervjuu tekstide juurde. Usaldusväarsuse tagamiseks interjoo tekste loeti veel kord mõttega üle, selleks et veenduda, et kõik tähtsad mõtekäigud ja arvamused on kategooriatesse koodidena kirja pandud. Ühe inervjuu teksti katkendi kodeering oli saadetud ka intervjuueeritavale, selleks et täpsustada usaldusväarsust konkreetsetes küsimuses.

Tulemused

Andmeanalüüs oli tehtud lähtudes kahest püstitatud uurimisküsimusest:

1. Kuidas kirjeldavad üliõpilased oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut?
2. Milliseid probleeme ja ettepanekuid oma kogemuste põhjal välja tuuakse?

Tulemused on esitatud vastavalt uurimisküsimustele ning nendest tulenevatele alaküsimustele. Selleks, et vastata uurimisküsimustele on tulemused ehk erinevate tudengite vastused ja arvamused üldistatud ja kokku pandud. Paremaks tulemuste üldistuste kinnitamiseks on tsitaatidena välja toodud ka intervjuude katkendid. Tsitaatide tekst on minimaalselt korrigeeritud, punktidega (...) on märgitud mõttepausid.

1. *Kuidas kirjeldavad üliõpilased oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut?*

1.1 Tulude kirjeldus

Intervjuude käigus selgus, et enamik tudengeid saab nii palka kui ka erinevaid muid toetusi või rahalist abi. Tudengitel on mitu põhjust paralleelselt kõrgkooliõpingutega tööl käia.

1.1.1 Tööl teenitud raha ja peamised töötamise põhjused ja motivaatorid

Enamik tudengeid teenib raha paralleelselt kõrgkooliõpingutega selleks, et lubada endale midagi *enamati*. Tööl teenitud raha jaotatakse peamiselt toidu, meelelahutuse ja ostude vahel. Peamiste meelelahutustena töid vastajad välja sõpradega väljaskäimised, erinevatel tasulistel üritustel osalemine, uuete riiete ostmine, ilukaupade (sealhulgas ka ilusalongide- ja juuksurikülastus).

Suurem osa küsitletud tudengeid käib paralleelselt kõrgkooli õpingutega minimaalselt 0.3 kohaga tööl ehk kaks kuni kolm päeva nädalas ning üksikud käivad isegi täiskohaga tööl, selleks et lubada endale midagi *enamati* kui lihtsalt äraelamine. Peamine motiveeritav faktor on raha, sest enamik tudengeid üritab olla rahaliselt iseseisvad. Üliõpilased üritavad teenida isiklikult kas või mingi väikese rahasumma.

- Tudeng nr 3: *Siis kindlasti üks asi, mille pärast ma läksin ka veel tööle, on nii öelda rahaline iseseisvus. Kuigi ma ei ole täiesti sõltumata oma vanematest, siis tahes-tahtmata annab see, et kui sul on enda sissetulek, annab sulle nagu vabaduse teha valikuid ise... rohkem. Ja mingil määral saad ise otsustada enda asjade üle.*

Peaaegu kõik tudengid väitsid, et tööl teenitud raha on väga väike ning selle summaga ei saa hakkama. Suurem osa tudengeid läheb tööle ka selleks, et toetada mingil määral vanemaid ehk nõ mitte ülekoormata neid. Keskmiselt teenib poole kohaga töötav tudeng umbes 300 eurot. Tendentsina

töötavad tudengid kevadel ja eriti suvel suurema koormusega, enamik tõstab koormust ja töötab täiskohaga. Sügisel ja talvel on töökoormus vähendatud ja on minimaalne (umbes 0,3), selleks et oleks aega keskenduda kõrgkooliõpingutele. On ka mõni tudeng, kes suvel kas või vähendab koormust või hoopis läheb töölt ära selleks, et väljapuhata ja lõdvestuda peale pingelist õppeaastalõppu. Siiski vahetab enamik tudengeid suvel töökohta selleks, et teenida suve jooksul rohkem raha ja panna see kõrvale, kuna alates sügisest enam pole võimalust nii suuri rahasummasid teenida.

- Tudeng nr 1: *See töötamine on peamiselt palgapõhine, ei taha neid väga ülekoormata. Niigi põhiline tuleb isalt ja vanematelt... Hetkel töötan mahlabaaris, teen smuutisid. Varem töötasin ka natuke lasteaias, aga see oli väga lühike, mingi paar nädalat. Siis olen teinud ka suvetöid, noh erinevad tööd suvel: maasikaid korjasin, erinevad tegevused metsas ja põllul... A ja tegin ka vabatahlikuid töid kaa, aga selle eest mingit raha ega eelist ei saanud, noh kas või mingi toitumine seal....*

Mõned tudengid ikka nimetasid lisaks muid põhjuseid peale raha teenimise. Osa tudengeid naudib oma tööd ja neile meeldivad nende tööülesanded. Tudengid väidavad, et töölkäimine aitab neil välja elada oma loovust, annab palju positiivseid emotsioone ja aitab ümberlülituda kooliprobleemidelt. Töötavad tudengid tõid ka välja palju muid positiivseid faktoreid nagu silmaringi laiendamine, suhtlemisoskuse arendamine, teiste inimeste arvamuste vastuvõtmise oskus ja meeskonnatöö. Kõrgkoolis õpingute kõrvalt töölkäimine annab tudengile palju kogemust erinevates töösfäärides ja annab ka suure panuse tuleviku *curriculum vitae*esse.

- Tudeng nr 3: *Kuna koolis on hästi reaalinete kallak, siis võib-olla ongi vaja nagu viia ellu seda loovust vaheldumisi..., et väljendada. Et ma saakski nagu koolist ennast täiesti välja lülitada. Pluss veel. Miks ma oleksin, on ka see, et nii-öelda õppima tegema tööd, et saada nagu kogemust ja näidata, et ma nagu tegelen millegiga. Mis iganes kui keegi vaatab minu cv'd ja mul on seal töökohti, siis ta näeb, et ma olen inimene, kes tegeleb asjaga, kes ... et tal on ette näidata midagi mingi valdkonna teenus, millega ta on tegelenud. Aga ma olen näidanud aktiivsust üles. Pluss see, et sa suhtled inimestega, sa harjunud tegema meeskonnatööd, mis on mulle erialaselt oluline. Aga minu meelest oluline on lihtsalt inimesena hakkama saada inimestega keskkonnas, kus harjuda sellega, et inimesed on ümber harjuda sellega olla normaalne inimene selles suhtes. Et sa oskad arvestada teistega, sest sa tead, et sa oled harjunud*

1.1.2 Kuidas ühildatakse tööd ja kõrgkoolis õppimist?

Intervjuu käigus selgus, et tudengid üritavad kombineerida tööd ja õpinguid, aga üritavad jätta ka vaba aega puhkamiseks ja meelelahutusele. Osa tudengeid käib tööl ainult nädalavahetustel või teevad paar tundi tööd peale koolipäeva. Osa tudengeid töötab täiskohaga ja leiab, et tööl käimisel pole väga suurt negatiivset mõju. Pigem vastupidi, tudeng väidab, et töö on otseselt seotud kooliõpingutega ja tööülesanded toetavad ning aitavad saavutada paremaid õppetulemusi.

- Tudeng nr 6: *Ja kolmas põhjus, see võib olla, et lihtsalt koolis käia oleks kuidagi igav. Töö on selles mõttes mul huvitav, see väga mulle meeldib. Ja noh, kuna ma seda inglise keelt õpin, ka tegelikult kaheksakümmend protsenti mu tööst on inglise keeles. Nii et keeleliselt siis töö toetab ka.*
- Tudeng nr 2: *Igapäevane töö on see, mis hoiab rutiini.*

1.1.3 Saadud toetused ja vajadusel korraline rahaline abi

Intervjuus tuli välja, et paljud tudengid saavad suurt rahalist toetust vanematelt. Paljudel tudengitel on vanematega kindlald kokkulepped, mis summad nad saavad oma kuludele. Paljude tudengite vanemad maksavad elupaiga eest ehk korteri- või ühiselamuüüri eest, kommunaalkulude eest ja muid elupaigaga seotud kulusid. Vanemad kannavad tudengitele igakuiselt kontole kindla rahasumma toidukuludele, riiete, terviseiga seotud kuludele ja transpordikuludele. Mõne üliõpilase vanematel on lepitud lapsega kokku kindel summa, mida nad annavad tudengile, mõned aga toetavad rahaliselt ainult vajadusel, kui tudeng on ise palunud vanematelt raha. Mainitud olid ka reisikulud, mis on tavaliselt makstud vanemate poolt. Tudengid tõid välja, et isegi kui nad ei saa mingit toetust oma vanematelt, siis on ikkagi juhutunud ka olukordi, kui lapsevanem on maksnud korraliselt toidukorvi eest, kuid see on juba suur abi.

- Tudeng nr 7: *Jah vanemad, ikka aitavad. Muidu ei saakski hakkama. Noh, ma elan naisega ... ja tema vanemad siis maksavad korteriüüri ja internetiarveid. Ja mina omakorda maksan kommunaalkulude eest, toidu ja muud. Aga ka minu vanemad annavad kaa igakuiselt mingi raha meile sulas. Noh siis ja ikka juhtub, et kuu lõppus juba palk on otsas, siis kaa pöördume vanemate poole... noh küsime mingi raha.*

Töötavad tudengid saavad tihti ka toetusi vanavanemate käest, muude sugulaste ja sõprade käest. Üks tudeng (tudeng nr 3) on saanud toetust ka töötukassalt. Antud uuringu käigus selgus, et ükski tudeng ei saa tulemuspõhist stipendiumi ja vaid üks tudeng saab vajaduspõhist toetust.

- Tudeng nr 2: *Pole kunagi saanud vajaduspõhist ega tulemusstipendiumi, sest meie instituudis peab hinne olema noh viis koma null keskmine ja... not töötav tudeng ei tee hindeid viis koma nulli peale*
- Tudeng nr 1: *Isalt tuleb põhiline osa, emalt tuleb hästi väike summa ja vanavanematelt tuleb ka veidi suurem summa kui emalt... ei oska hästi kirjeldada.. Ja siis ma saan vajaduspõhist toetust, kuna ema praegu ei tööta ja isa on Soomes.*

1.2 Kulude kirjeldus

Kõrgkoolis õppivatel tudengitel on palju kulusid. Peaaegu kõikidel tudengitel on need kulud sarnased, erinevus oli vaid meelelahutusega seotud kuludes. Ka toidukulud olid erinevad: osa tudengeid üritas toidu pealt säästa, osa üritas süüa kodus või teha lõuna endale kaasa. Osa tudengeid aga väidab, et ei leia aega toidu valmistamiseks ning sellepärast kulutavad palju raha erinevates kohvikutes, sööklates ja muudes toidukohades. Suuremad kulud olid kõikidel tudengitel seotud elupaigaga.

1.2.1 Ülikooliga seotud kulud

Selgus, et osa tudengeid väidab, et neil pole ülikooliga seotud kulusid. Ainult korralised kulud koolitarvetele ja materjalidele. Mõned tudengid pidid ostma endale õpikuid ja muid spetsiifilisi tarbeid (nt skalpel, kindad jne). Peaaegu kõik tudengid tõid välja dokumentide ja muude materjalide printimiskulude olemasolu. Kõik tudengid käivad minimaalselt kord semestri jooksul tasulises printimiskeskuses või kasutavad pilveprinti. Üks tudeng on isegi ostnud endale ülikooli minnes printeri, et säästa tulevikus raha.

Mõned tudengid pidid ka ülikooli hüvitiste eest tasuma. Tudeng nr 5 oli väga mures, sest esimese semestri jooksul ei saanud edukalt läbida bioloogiaainet ning pidi tasuma hüvitise, mille summa oli 900 eurot. See oli väga suur kulu ning sai tasutud ainult vanemate abil.

- Tudeng nr 6: *Selleks, et oma ainet uuesti teha ma pidin maksma tuhat eurot, et uuesti neid EAP'd teha, aga see oli ühe korra. Ma maksisin seda veebruaris, aga selle jaoks ma kogusin päris kaua aega raha. Ja ma maksisin pool ise ja teise maksisid vanemad.*

1.2.2 Enda ülalpidamisega seotud kulud

Enda ülalpidamisele kulub tudengitel suurem osa tuludest. Kõige suurem osa rahast kulutatakse elamiskuludele. Intervjuudest selgus, et ükski tudeng ei ela koos vanematega, vaid üürib eraldi

elamispinda. Kuus tudengit seitsmest üürivad elamispinda ainult sellepärast, et nende vanemad ei ela Tartus. Tudengid väitsid, et elaksid hea meelega vanematega, kui neil oleks selline võimalus.

- Tudeng nr 2: *No kuna mina elan Tartu kõige kiftivamas ühikas Narva maantee kaheksakümmend üheksa, siis ma arvan, et ma olen hästi rahul sellega, sest ma elan üksi kaheses toas, mis tähendab, et mul on nii-öelda oma isiku ruumi ja see on siuke kift kommuunielu ja põnev. Ja ma arvan, et see hind, mis seal on, on igati asjakohane.*

Teisel kohal olid toidukulud. Osa tudengeid üritavad toidukuludelt säästa ja toituvad ainult kodus ja valmistavad toitu endale kooli ja tööle kaasa. Teised tudengid aga leiavad, et toidu valmistamine võtab liiga palju aega ja jõudu ning toituvad peamiselt erinevates söögikohtades. Mainitud oli ka see, et selline toitumine on omakorda ka meelelahutus, sest tudengid kohtuvad oma sõpradega kohvikutes ja restoranides. Üks intervjueeritud tudeng leiab, et tema toidukorv on väga kallis, sest tema on vegan ning peab ostma väga kalleid asju.

1.2.3 Muud kulud

Uuringu käigus selgus, et riieele, meelelahutustele ja muule on tudengitel väga väikesed kulud. Siiski on päris suured kulud seotud transpordiga. Paljud tudengid kulutavad suure summa raha linna- ja maakondadevahelistele kaugliinidele. Need tudengid, kellel on oma auto kulutavad suurema summa kütusele. Üks tudeng tõi ka välja tervisega seotud kulud. Tudeng tasub igakuiselt suuri arveid hambaarsti- ja ortodontiteenuste eest.

- Tudeng nr 1: *Siis muud kulud on söök kindlasti, mõned riided. Siis üks väga suur kuluallikas on transport, sest et ma sõidan väga tihti enda kuti juurde bussiga. Ja kõik linnaliinid kaa, sest ma sõidan väga tihti edasi-tagasi. Siis kuna mul nüüd praegu breketid, siis hambaarst kindlasti on üks suur kuluallikas hetkel. Ja... isegi üleüldise tervise võib kaa kirja panna.*

1.3 Kuivõrd tudengit on rahul oma sotsiaalmajandusliku olukorraga?

Enamik tudengeid väitis, et nad on oma praeguse sotsiaalmajanduliku olukorraga rahul. Seda saab põhjendada sellega, et tudengitel jätkub raha enda ülalpidamiseks ja vähesel määral ka meelelahutuks. Siiski tõdesid intervjueeritavad, et saavad hakkama peamiselt tänu vanematele, kes igakuiselt oma lapsi toetavad. Kui peaks *äraelama* ainult oma teenitud palgaga, siis oleks see *peaaegu võimatu*.

- Tudeng nr 7: *Hetkel olen ma küll rahul... noh pigem ütleme nii, et on normaalne. Aga loomulikult tänu vanematele, muidu mul raha küll ei jätku! Selle palgaga pole võimalik ära elada. Aga kõik teised töökohad, kus on suurem palk, vajavad ka suuremat panust ja töökoormust, aga seda ma jällegi teha hetkel ei saa. Nii et hetkel, kannatan, aga noh tulevikust mõeldes... no siis ikka ei jätku*

Üleüldiselt tudengid arvavad, et ei saa kunagi rahul olla, kui on tarvis ühildada korraga mitu tegevust, sest sellisel juhul vähemalt ühe tegevuse kvaliteet kannatab. Valik puudutab pigem prioriteeti, mis on hetkel tudengile tähtsam – kas kõrgkool või töö. Üks tudeng aga väitis, et on väga rahul oma pareguse majanduliku olukorraga ning töötab täiskohaga kõrgemal positsioonil.

- Tudeng nr 5: *Ma arvan, et töötav tudeng on alati sildiga vaene tudeng. Sellepärast et töötav tudeng, on tudeng, kes ilmselt ei ole väga palju vanemate rahakotist sõltuv, mis tähendab et, ta on küllaltki majanduslikult kehvast olukorras. Ja ütleme nii, et loeb umbes iga senti ja see on absoluutselt enda valik, aga see on harjutus iseseisvaks eluks, et see on selline hea üleminekuperiood, et enamus raha sa ju teenid ise, aga kui tõesti on nälg näpistab, siis ilmselt vanemad ei kaa ei ütle kui küsiks. Aga ma arvan, et..et pigem ei saa kunagi rahul olla, et peab alati... võiks alati parem olla.*

2. Milliseid probleeme ja ettepanekuid oma kogemuse põhjal välja tuuakse?

Uuringu käigus selgus, et kõikidel tudengitel on tekkinud mingi mure või piirang, mis oli otseselt seotud töö ja kõrgkooliõpingute ühildamisega. Enamik üliõpilasi ei olnud rahul oma majandusliku olukorraga. Tudengid väisid, et teenitav palk võiks olla võrra suurem ning stipendiumid ja muud toetused võiksid olla kergemini kättesaadavad.

2.1 Milliseid probleeme välja tuuakse?

Tudengite arvamuse järgi on peaprobleemiks ajapuudus. On raske leida aega selleks, et käia suurema koormusega tööl ning osaleda samal ajal kõikides akadeemilistes tundides. Lisaks tuleb leida ka aega kodutööde tegemiseks ja puhkamiseks. Tudengid on toonud välja ka õppeedukuse langemist, kuna ei leidnud piisavalt aega õppida, sest olid tööl. Väga pingelised on semestrilõpud, kui on eksamisessioon, aga tööandja nõuab töötundide täitmist. Osa tudengeid väidab, et kardavad pigem kaotada tööd, sest ülikoolis on alati võimalus võtta akadeemilist puhkust või isegi jätta ained tegemata.

- Tudeng nr 4: *Akadeemilise võtsingi põhimõtteliselt sellepärast, et hakkas juba üksteist segama ja siis ma mõtlesin, et mis ma teen, et ära ei taha tulla koolist, et ma võtan, nagu pausi ja, ja lihtsalt nagu... Noh, paus ei olnud puhkamine, selles mõttes, et tööl ma käisin ikka edasi, aga lihtsalt, et oleks natukene vahepeal rahulikum ja väljamõelda siis, mis mul võtmata on pärast. Ja pärast teist aastat ma võtsin akadeemilise vist. Tegelikult oli asi selles, et tööl ja koolis käia on raske samal ajal noh, ja mis ma siis valin. Süüa oli vaja ja ma läksin ära.*

Intervjueeritavate seas olid ka tudengid, kes otsustasid ülikooli lõpetamist edasi lükata, sest ei leidnud piisavalt aega, et kirjutada lõputööd.

- Tudeng nr 7: *Et... ma iga kord olen mõelnud, et kas ma lähen töölt või koolist ära. Et väga raske oli, et täiesti lausa masendus tuleb. Tunnen, et ei jõua mõlemad asjad ära tehtud. Koolis nõuavad muid kui kodutöid ja iga loengus käimine on tähtis. Aga ka tööl pidevalt palutakse võtta rohkem tunde ja käia ka päeval. Ja pidevalt palutakse ka, et asendaks kedagi. Ja ja veel bakat oli vaja kirjutada, aga ma otsustasin, et jätan juba järgmiseks aastaks, muidu lihtsalt pole võimalik jõuda seda ära teha.*

2.2 Milliseid muutusi soovitakse oma sotsiaalmajanduslikus olukorras?

Üldiselt selgus uuringu käigus, et peaaegu kõik tudengid soovisid suuremat tunnitasu tööl ja mugavamat töögraafikut. Kõik intervjueeritavad töid välja toetustega ja stipendiumiga seotud muutusi. Tudengid väitsid, et sooviksid saada toetust, kuid selleks et saada tulemuspõhist stipendiumi on vaja väga kõrgeid hindedeid. Tudengid arvavad, et saada nii kõrgeid akadeemilisi tulemusi ja samal ajal tööl käia on väga raske. Selleks, et saavutada nii kõrget akadeemilist tulemust, on vaja loobuda täielikult teistest tegevustest nagu töö, hobid, muu meelelahutus ja vaba ajaga seotud tegevused.

- Tudeng nr 2: *No minul annaks kindlasti väga palju juurde, kui ma saaks stipendiumi. Aga... Aga ma ei näe seda nagu kuskilt tulemas, sellepärast et noh, vajaduspõhist mul ei ole võimalik saada. Ja... ja noh see tulemusstipendium on ka selline, et peab ikka metsikult pingutama, aga kui mul ei ole lihtsalt nii palju aega, et panustada ainult õppimisse, siis noh, sealt tuleb natuke järele anda. Ja alati võib loota, et see vaese tudengi staatus lihtsalt lõpeb ükskord.*

Käesoleva uurimuse tulemustest selgub, et töötavad tudengid on üldiselt rahul oma sotsiaalmajandusliku olukorraga. Intervjueeritavad tudengid suudavad toime tulla ning saab öelda, et ühildavad edukalt kõrgkoolis õppimist ja töölkäimist.

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada tudengite arvamus nende sotsiaalmajanduslikust toimetulekust kõrgkooliõpingute jooksul ning tulenevalt eesmärgist püstitas autor kaks uurimisküsimust, milleks olid:

1. Kuidas kirjeldavad üliõpilased oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut?
2. Milliseid probleeme ja ettepanekuid oma kogemuse põhjal välja tuuakse?

Selleks, et vastata uurimisküsimustele, oli autor viinud läbi kvalitatiivse uuringut, mille käigus küsitleti kõrgharidust omandavaid tudengeid, kes paralleelselt õpingutega käisid ka osalise-või täiskohaga tööl. Valimise kuulusid seitse kõrgharidust omandavat tudengit, kes paralleelselt õpingutega käisid tööl. Selleks, et leida intervjueeritavaid kasutas autor eesmärgipärast valimit. Andemete kogumine toimus poolstruktureeritud intervjuukava järgi. Eelmises peatükis on toodud poolstruktureeritud interjui tulemused.

Käesolevas peatükis arutleb autor olulisemate tulemuste üle ja vastab püstitatud uurimisküsimustele. Autor leiab, et uuringu käigus saadud tulemused ja vastused uurimisküsimustele on kooskõlas teoreetilise ülevaatega.

Vastates esimesele uurimisküsimusele selgus, et tudengid kirjeldavad laialt oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut ja üritavad korrigeerida ja tõsta oma majanduslikku olukorda. Kõrgharidust omandavad tudengid, kes käivad osalise või täiskoormusega tööl, on suhteliselt rahul oma praeguse sotsiaalmajandusliku olukorraga. Üliõpilased leiavad, et nende kulud kattuvad tuludega.

Lähtudes teoreetilisest ülevaadest Beerkens arvas, et tööl käimine õpingute ajal toob ka positiivset mõju. Tööhõive pakub tulevikus vajalikku töökogemust ning aitab luua sotsiaalset võrgustiku. Õpingute ajal saadud töökogemus aitab kergemini leida tööd tulevikus (Beerkens et al., 2011). Uuringu käigus selgus, et Beerkens'i vaatenurk tööhõive positiivsele mõjule leiab kinnitust. Kõrgharidust omandavad tudengid käivad tööl minimaalselt kolmveerandkohaga ning leiavad, et selline vabaaja kasutamine on täiesti aktsepteeritav ja normipärane. Tööl käimine toob kaasa mitte ainult raha vaid ka töökogemust ja uusi tutvusi. Töötamine aitab kaasa enesearengule ning arendab suhtlemis- ja meekonnatööoskust. Teenitud raha annab paremat enese- ja kindlustunnet. Tööl käimine annab võimaluse ümberlülituda kooliprobleemidelt ja rutiinist ning pakub mitmekülgset tegevust.

Tudengite sotsiaalmajanduslik olukord sõltub tunduvalt vanematest ja teistest toetajatest. Enamus tudengeid leiab, et suudavad majanduslikult toime tulla tänu oma vanematele, kes igakuiselt panustavad rahaliselt ning katavad enamike tudengite kuludest.

Teisele uurimisküsimusele vastates saab öelda, et suuremaks probleemiks, mida tudengid välja toovad, on ajapuudus. Kõrgharidust omandaval tudengil on raske leida piisavalt aega, et käia suurema koormusega tööl. Kui tudeng üritab panustada tööle rohkem aega, siis õppimistulemused langevad tunduvalt. Nii on ka vastupidi, kui tudeng võtab rohekm aega õppimiseks, siis tulud vähenevad tunduvalt. Tudengil on väga raske loobuda töökohast, sest on hirm, et ei pruugi saada tulemuspõhist toetust. Tudengitele tundub, et tulemuspõhist toetust on väga raske saada, kuna tulemuspõhise toetuse tingimused on väga kõrged.

Uuringu käigus selgus, et osa tudengeid kaldub pigem valima töötamist ning pingelises olukorras otsustavad üliõpilased tihti võtta akadeemiline puhkus, selleks et jätkata töötamisega ja teenida rohkem raha. Alles hiljem plaanitakse tulla tagasi ülikooli, kui on olemas stabiilne sissetulek ja paika pandud kindlad eesmärgid ja prioriteedid.

Tudengid arvavad, et vaatamata sellele, et kõrgharidus on tasuta, peavad nad ikkagi kulutama palju raha ülikoolitarvetele ja üldiselt ülikooliga seotud kuludele. Üliõpilased arvavad, et ka kõik vahendid, õpikud ja muud õpinguteks vajalikud tarbed peaksid olema pakutud ülikooli teaduskondade poolt tasuta.

Suuremat muret tekitab valik: Mis on tähtsam? Kas töökogemuse või hariduse omandamine? Kas tuleb panustada hetkeolukorrale ja võtta akadeemiline puhkus ülikoolis ning minna täiskohaga tööle. või panustada tulevikku ja minna töölt ära, et leida aega õpingutele ja seejärel saavutada paremaid akadeemilisi tulemusi.

Autor arvab, et eelmises lõigus toodud mõttekäik on huvitav ja vajalik edaspidiseks uurimiseks. Autor tunneb huvi jätkata teema sügavama uurimisega. Siin kirjutaja on märganud, et edaspidi oleks kindlasti vajalik suurendada valimit ning tuua valimisse kõrgharidust omandavaid tudengeid, kes ei käi tööl, ning saada teada nende arvamusi antud teema kohta. Tulevikus võiks võrrelda töötavate ja mittetöötavate tudengite arvamusi sotsiaalmajanduslikust olukorrast. Kindlasti on tarvis laiendada intervjuukava ning lisada sellesse küsimusi, mis puudutavad prioriteete, tulevikuplaane ja -eesmärke. Käesolev uurimistöö toob suurt praktilist kasu. Lähtudes uurimistöö tulemustest saab näiteks koostada soovitusi tudengitele: kuidas toime tulla ja ühendada õpinguid ja tööd.

Tänu sõnad

Siiralt tänana kõiki, kes mind toetasid ja motiveerisid, eriti juhendajat. Suured tänud kõikidele tudengitele, kes leidsid aega ja olid nõus intervjuu küsimustele vastama.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Katrin Panova

20.05.2018

Kasutatud allikad

Barke, M., Braidford, P., Houston, M., Hunt, A., Lincoln, I., Morphet, C., et al. (2000). Students in the labour market: Nature, extent and implications of term-time working among university of Northumbria undergraduates. Nottingham: DfEE. Külastatud aadressil: <http://dera.ioe.ac.uk/4464/1/RR215.pdf>

Beerkens, M., Mägi, E., & Lill, L. (2011). University studies as a side job: causes and consequences of massive student employment in Estonia. – *Higher Education*, 61(6), 679–692. Külastatud aadressil <https://link.springer.com/article/10.1007/s10734-010-9356-0>

Brennan, J., Callender, C., Duaso, A., Little, B., & Van Dyke, R. (2005). Survey of higher education students' attitudes to debt and term-time working and their impact on attainment. A report to Universities UK and HEFCE by CHERI and London South Bank University. Külastatud aadressil. http://www.universitiesuk.ac.uk/Publications/Documents/termtime_work.pdf.

Curtis, S., & Shani, N. (2002). The effect of taking paid employment during term-time on students' academic studies. *Journal of Further and Higher Education*, 26(2), 129–38.

Darmody, M., & Smyth, E. (2008). Full-time students? Term-time employment among higher education students in Ireland. *Journal of Education and Work*, 21(4), 349–362.

Eesti üliõpilaskondade Liit. (2007). Üliõpilaste sotsiaalmajanduslik olukord 2005/2006. Külastatud aadressil https://eyl.ee/wp-content/uploads/2017/06/eesti_yliopilaste_uuring_2006.pdf

Eesti Üliõpilaskondade Liit. (2009). EÜLi küsitlus tudengite hetkeolukorra kaardistamiseks. Külastatud aadressil

https://eyl.ee/wp-content/uploads/2017/06/Tudengite_olukord_detsembris_2009.pdf

Espenberg, K., Beilmann, M., Sammül, M., Nahkur, O., Lees, K., Vahaste, S., & Varblane, U. (2013). *Eesti üliõpilaste eluolu 2013. Rahvusvahelise üliõpilaste uuringu Eurostudent V Eesti analüüs.*

Külastatud aadressil

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/43625/EurostudentV_I6pparuanne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Haridus- ja Teadusministeerium (2014). Õppimine. Külastatud aadressil

<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppimine>

Haridus- ja Teadusministeerium (2017). Õppelaen. Külastatud aadressil

<https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppelaen>

McHugh, C., & Tinto, V. (2008). Learning better together: The Impact of learning Communities on the Persistence of Lower-Income Students. – *Opportunity Matters, 1*. Külastatud aadressil

<http://collegeofsanmateo.edu/bsi/docs/Engstrom%20Tinto2008.pdf>

Mägi, E., Aidla, A., Reino, A., Jaakson, K., & Kirss, L. (2011). Üliõpilaste töötamise fenomen Eesti kõrghariduses. – *Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaanne*. Tartu. Külastatud aadressil

http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Haridus/UELITOEEOE/Truekis_Ueliopilaste_toeetamise_fenomen.pdf

PRAXIS. (2010). Eesti üliõpilaste eluolu 2010. Külastatud aadressil [http://www.praxis.ee/wp-](http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010-Eesti-uliopilaste-eluolu-2010.pdf)

[content/uploads/2014/03/2010-Eesti-uliopilaste-eluolu-2010.pdf](http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010-Eesti-uliopilaste-eluolu-2010.pdf)

PRAXIS. (2010). Missugune on Eesti üliõpilaskond? Uuringu „Õiglane ligipääs kõrgharidusele Eestis“ lõppraport. Tartu: Ecoprint, 2010 Külastatud aadressil

http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Haridus/Oiglane_ligipaeaes/Toimetised_2_2010.pdf

PRAXIS. (2010). Uuring: Raha soodustab ülikoolis õppimist. Külastatud aadressil

<http://www.praxis.ee/kajastused/uuring-raha-soodustab-ulikoolis-oppimist/>

Rahvusvahelise üliõpilaste uuringu EUROSTUDENT IV Eesti analüüs. (2011). Eesti üliõpilaste eluolu 2010. Külastatud aadressil

http://primus.archimedes.ee/sites/default/files/EurostudentV_l6pparuanne.pdf

Richardson, M., Evans, C. & Gbadamosi, G. (2009). Funding Full-Time Study through PartTime Work. *Journal of Education and Work*, 22(4), 319-334.

Õppetasad. (s.a.) Tartu Ülikool. Külastatud aadressil

<https://www.ut.ee/et/oppimine/uliopilasele/yld/oppeteenustasu>

Lisad

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuukava

KÕRGHARIDUST OMANDAVATE TUDENGITE ARVAMUSED SOTSIAALMAJANDUSLIKUST TOIMETULEKUST

Uurimistöö eesmärk on välja selgitada tudengite arvamused nende sotsiaalmajanduslikust toimetulekust kõrgkooliõpingute jooksul.

Ja eesmärgist tulenevad uurimisküsimused on:

1. Kuidas kirjeldavad üliõpilased oma sotsiaalmajanduslikku toimetulekut?
2. Milliseid probleeme ja ettepanekuid oma kogemuse põhjal välja tuuakse?

Intervjuukava

1. Millega te hetkel tegelete?

- Rääkige palun lähemalt oma õpingutest (saan teada; kas intervjuueeritav õpib; kus kohas õpib; mis õppeaasta)
- Rääkige palun täpsemalt oma tööst (saan teada kas intervjuueeritav töötab; kus kohas; mis tööd teeb; mis koormusega)
- Rääkige palun täpsemalt oma hobidest/vabast ajast (kas/kui on vaja?)

2. Mis põhjustel Te tööle läksite? Mis teid motiveerib? (saan teada mis põhjustel tudeng tööle läks/ ei lähe)

- Miks töötate/ ei tööta? Mis põhjustel läksid tööle?
- Milline on Teie töökogemus? Mis vanuses/ eluetapis läksite tööle?
- Kui suur on töökoormus? Milline on sissetulek?

3. Kirjeldage oma tulusid? (saan teada kust tudeng saab raha)

4. Kas te saate mingit rahalist toetust? (kas tudeng saab veel rahalist toetust peale palga)

Tudengite arvamused sotsiaalmajanduslikust olukorrast 29

- Rääkige lähemalt kes/ kus kohast te saate toetust (vabatahtlik)
- Stipendium?

5. Rääkige, palun, oma kuludest. / Kui palju sul kulub iga kuu enda ülalpidamisele – toit, elamiskulud, riided, hobid, reisirahad?) (saan teada millised summad tudengil kuluvad enda ülalpidamiseks)

- Millised on Sinu peamised kulud ülikoolis õppides?
- Millised on elamiskulud
- Koolitarbed/ materjalid, arvutid, programmid jne
- Kas on ülalpeetavaid?

6. Kuivõrd Te olete rahul oma sotsiaalmajandusliku olukorraga? (saan teada üldist muljet ja tudengi arvamust oma sotsiaalmajandusliku olukorrale)

7. Milliseid muutusi sooviksite oma sotsiaalmajanduslikus olukorras? (saan teada üldist muljet ja tudengi arvamust oma sotsiaalmajanduslikule olukorrale)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Katrin Panova
(*autori nimi*)
(sünnikuupäev: 29.09.1995)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Kõrgharidust omandavate tudengite arvamused sotsiaalmajanduslikust olukorrast.

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Marvi Remmik,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus/Tallinnas/Narvas/Pärnus/Viljandis, 21.05.2018 (*kuupäev*)